

نقش شرکت‌های مشاوره IT

در پیشبرد جنبش نرم‌افزارهای باز^۱

رضا کرمی

karami@golsoft.com

شرکت مهندسی نرم‌افزاری گلستان

مقدمه

به‌رغم مزایایی که هواداران جنبش نرم‌افزارهای باز برای استفاده از این نرم‌افزارها برمی‌شمارند - و فارغ از داوری‌های ارزشی در مورد روایی یا ناروایی این دلایل - واقعیت این است که این جنبش در کشور ما هنوز چندان مورد استقبال قرار نگرفته است. در تحلیل عوامل و علل این پدیده، بیش از آنکه توجه خود را به حوزه‌های فنی معطوف کنیم، باید به سویه‌های اجتماعی، اقتصادی و ساختاری صنعت نرم‌افزار در کشور توجه شود. مدعای نگارنده در این مقاله این است که در پیشبرد جنبش نرم‌افزارهای باز در ایران، از نقش

^۱ این مقاله در ماهنامه «دنیای کامپیوتر و ارتباطات» شماره ۳۴ - تیرماه ۸۴ چاپ شده است.

کلیدی شرکت‌ها و مؤسسات مشاوره IT غفلت شده است، و بخشی از دلایل عدم توفیق هواداران این جنبش در تعمیق و همه‌گیری آن را باید در این نکته جستجو کرد.

حوزه‌های تأثیر

آنچه که تاکنون در کشور ما برای ترویج و پیشبرد جنبش نرم‌افزارهای باز انجام شده، عمدتاً در سه حوزه زیر صورت گرفته است:

(۱) **حوزه سیاستگذاری کلان:** در این حوزه اقدامات انجام شده معطوف به پژوهش‌های توجیهی در مورد ضرورت پیوستن کشور به این جنبش، درج جهت‌گیری‌های راهبردی به سمت استفاده از نرم‌افزارهای باز در سیاست‌های کلان کشور در زمینه IT، و تامین منابع مالی و قانونی لازم بوده است.

(۲) **حوزه تولید تکنولوژی:** در این حوزه فعالیتهای دامنه‌داری برای اخذ و بومی‌سازی تکنولوژی‌ها و راه‌حل‌های مبتنی بر ایده نرم‌افزارهای باز صورت گرفته که عمدتاً در قالب اجرای پروژه‌های پژوهشی و کاربردی بوده است. به‌عنوان نمونه‌ای از این تلاش‌ها می‌توان به پروژه سیستم عامل ملی اشاره کرد.

(۳) **حوزه مصرف:** در این حوزه که در کشور ما عمدتاً از سازمانها و دستگاههای دولتی تشکیل می‌شود، اقداماتی در جهت آموزش، فرهنگ‌سازی و ترویج مفاهیم و ایده‌های نرم‌افزارهای باز صورت گرفته است.

آنچه که در این میان از آن غفلت شده است، حوزه مشاوره IT است که در جامعه ما از ترکیبی از شرکتها، اشخاص حقیقی و مؤسسات دانشگاهی تشکیل شده است. این حوزه، حلقه واسطی است که سه حوزه سیاستگذاری، تولید و مصرف را به هم پیوند می‌دهد و نقش مهم – هرچند عمدتاً ناپیدایی – در ترویج و تعمیق نوآوری‌های تکنولوژیک در جامعه دارد.

کارکردهای مشاوره IT

مشاورین IT وظیفه درک و دریافت نیازهای کاری مشتریان خود، و ارائه راه‌حل‌های مناسب فنی برای ارضای این نیازها را به‌عهده دارند. به‌عبارت دیگر، آنچه مشاوره IT انجام می‌دهد عبارتست از:

- شناخت، مدلسازی و مستندسازی نیازهای مشتری که برآمده از الزامات کسب‌وکار اوست؛
- شناخت فرصت‌ها و نوآوری‌های تکنولوژیک در محیط؛
- تطبیق این فرصت‌ها با نیازهای کاری مشتری و ارائه راه‌حل‌های ویژه‌سازی شده.

فرآیند مشاوره IT معمولاً در قالب فعالیت‌های زیر صورت می‌گیرد:

- پروژه‌های برنامه‌ریزی IT که منجر به تدوین طرح‌های جامع فناوری اطلاعات می‌گردد
- امکان‌سنجی پروژه‌های تهیه و پیاده‌سازی سیستم‌های اطلاعاتی کاربردی
- مشاوره تکنولوژی برای طراحی جایگزین‌های فنی و کمک به مشتری در انتخاب گزینه مناسب
- شناخت و مستندسازی نیازهای کاری و تدوین اسناد ارجاع کار (RFP) برای پروژه‌های IT

در انجام هر یک از فعالیت‌های یادشده، شناخت - و فراتر از آن بصیرت - مشاور در مورد روندها تکنولوژی و گرایش‌های نوآورانه در جهان، تاثیر قاطعی در انتخاب‌ها و راه‌حل‌های پیشنهادی او دارد. مشاورین IT از یکسو با شناخت این روندها و فرصت‌ها، و از سوی دیگر با شناخت نیازها و الزامات کاری مشتریان، همان وظیفه سیاستگذاری و برنامه‌ریزی - یعنی طراحی آینده- را که در سطح کلان توسط نهادهای ملی انجام می‌شود، در سطح خرد برای مشتریان خود انجام می‌دهند. واقعیت این است که با افزایش پیچیدگی و تنوع دستاوردها و راه‌حل‌های فنی در زمینه IT و فشار فزاینده بر مصرف‌کنندگان برای تامین و کاربرد این راه‌حل‌ها، میزان اتکای مدیران سازمان‌ها و بنگاه‌ها به مشاوران IT به‌صورت روزافزونی در حال افزایش است.

از سوی دیگر باید توجه داشت که با ادامه روند کاهش تصدی‌گری و کم شدن حوزه تاثیر مستقیم دولت و نهادهای حاکمیتی در نظام تصمیم‌سازی سازمانها، که به‌نظر می‌رسد در کشور ما به‌نقطه بازگشت‌ناپذیری رسیده است، انتقال سیاست‌ها و تصمیمات راهبردی کلان به حوزه خرد، درآینده بیش از پیش از سازوکارهای اداری به سمت سازوکارهای توجیهی پیش خواهد رفت، که در این وضعیت، مؤسسات مشاوره IT بیش‌ازپیش مهم‌تری را باید ایفا نمایند.

نکته مهم این است که اگر بخش عمده انرژی مدافعین جنبش نرم‌افزارهای باز، به جای توجیه مستقیم حوزه مصرف - مدیران و تصمیم‌سازان سازمان‌های دولتی و خصوصی - به ترویج و توجیه حوزه مشاوره IT معطوف شود، ارزش افزوده بسیار بیشتری از این تلاشها حاصل خواهد شد. زیرا همانگونه که گفته شد، مشاوران IT در جهت‌گیری‌های راهبردی مشتریان (حوزه مصرف) در درازمدت، تاثیر قاطع و ماندگاری دارند.

توصیه‌ها

با نتیجه‌گیری از توصیف شتابزده‌ای که از دلایل اهمیت نقش مؤسسات مشاوره IT در پیشبرد جنبش نرم‌افزارهای باز ارائه شد، چند اقدام زیر را می‌توان به‌عنوان توصیه‌هایی برای توجه به این حوزه مطرح کرد:

۱) انتقال نظام‌مند و بابرنامه دانش از هردو حوزه سیاستگذاری و تولید تکنولوژی، به مشاوران IT از طریق برگزاری منظم نشست‌ها و همایش‌های معرفی سیاست‌ها و دستاوردها

۲) مشارکت عملی مشاوران IT در طراحی زنجیره ارزش نرم‌افزارهای باز در کشور، در سطوح ملی و بنگاهی

۳) ایجاد سازوکار بازخورد تجارب و مسائل حوزه مصرف، از طریق مشاوران IT

۴) طراحی یک پیکره دانش (Body of knowledge) ملی در زمینه نرم‌افزارهای باز و تکمیل آن توسط حوزه‌های سه‌گانه سیاستگذاری، تولید و مشاوره

۵) ایجاد یک مدل مرجع فنی (TRM) در سطح ملی، با همکاری و مشارکت مشاوران IT